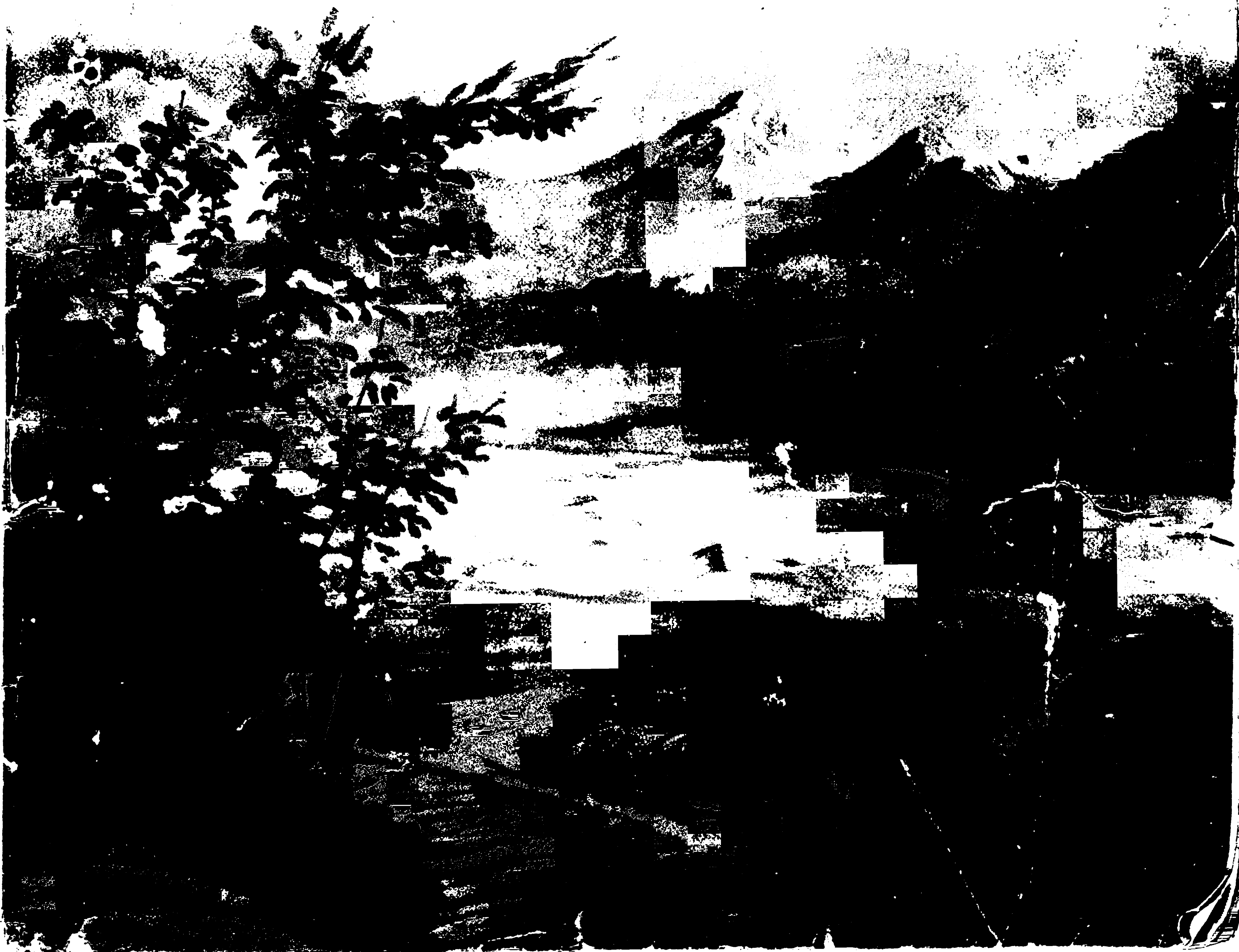

ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ 'ਟੁੱਕੜੀ ਜੱਗ ਤੋਂ ਨਿਆਰੀ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
 ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਸੁਹਾਵਣ ਪਣ ਉਧਾਰਾ
 ਲੈ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮਵਰਗ ਬਣਾਏ ਸਨ । ਇਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ
 ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਵਨ
 ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਿੱਜੀ ਮਾਈ
 ਭਾਗ ਭਰੀ ਦਾ ਹੱਥੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਚੋਲਾ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਆਕੇ
 ਕਬੁਲਿਆ ਸੀ ।

ਇਥੇ ਹੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵਲ ਰਾਜੌਰੀ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ
 ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਬਾਲਕ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ
 ਲਾਮਾਣ ਦਾਸ ਰਖਿਆ ਗਿਆ । ਬਾਲਪਣ ਤੋਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦੀ
 ਰੁੱਚੀ ਖੇਡਣ ਕੁਦਨਾ, ਕੁਸ਼ਤੀ ਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਦੀ
 ਸੀ । ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਵੀ ਬੜਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ । ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ੀ,
 ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਹੀ
 ਬਾਲਕ ਤਾਕ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਉਚੇਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਘਰੋਂ ਹੀ
ਅੱਖਰੀ ਵਿਦਿਆ ਪਾਈ। ਤਗੜਾ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਲਛਮਣ ਦਾਸ
ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਉਸ ਦੇ
ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹਿਰਣੀ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ
ਹੀ ਸਿੱਸਕ ਸਿੱਸਕ ਕੇ ਮਰ ਗਏ। ਘਰ ਆਕੇ ਉਸ ਸ਼ਿਕਾਰ
ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਪਾਸੇ ਸੁਟਿਆ ਤੇ ਇਕਾਂਤ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ
ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਢੂੰਡ ਢੂੰਡ ਕਰਨ
ਲੱਗਾ। ਤਨ ਮਨ ਨਾਲ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰ
ਜਦ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੰਨਾਂ ਜੰਗਲਾਂ,
ਕੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਲੱਗਾ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਜਦ ਲਛਮਣ
ਦਾਸ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਨਾਸਕ ਵਿਚ ਪੰਜਵਟੀ ਅਸਥਾਨ
ਤੇ ਇਕ ਜੋਗੀ ਅਘੜ ਨਾਥ ਦੀ ਖਿੱਚ ਐਸੀ ਪਈ ਕਿ

ਉਸ ਦੀ ਹੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟ ਗਿਆ। ਇਤਨੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਘੜ ਨਾਥ ਨੇ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਂ ਵੀ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਜਦ ਚਾਹੇ ਸਿੱਧੀ ਦੇ ਚੋਰ ਨਾਲ ਬੱਦਲ ਵਰਸਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਬੇਰਾਂ ਬਿਆੜਾ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਨਾਂਦੇੜ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਟਿਕਾਣਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਬਣਾਇਆ। ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮਿਲੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਸ਼੍ਰਮ ਜਾਣ ਆਏ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਵੀ ਕਰਨ ਲਗਾ। ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਦਾ ਦੱਬ ਦਬਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਨੇੜੇ ਮਿੱਤੂ ਹੋਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਹੋਈ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਖ਼ਤ ਨਸ਼ੀਨੀ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ। ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਆਉਣ ਦਾ

ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੀ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਆਗਰੇ ਵਿਖੇ ਹੋਈ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਕ ਅਹਿਦਨਾਮੇਂ ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਵੀ ਕੀਤੇ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਏਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੇਦੋਸ਼ਿਆਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀਰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਵਰਗੇ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤਖਤ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਕੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਹੀਰਿਆਂ ਜੜੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਤੇ ਹੋਰ ਤੁਹਫੇ 2 ਅਗਸਤ 1707 ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। ਉਸ ਦੇ ਇਤਨਾ ਆਦਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ : ਗੁਰ ਜੀ ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਪਰਜਾ ਨਹੀਂ। ਦੀਨੀ ਆਗੂ ਹਨ।

ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਰਾਜਪੁਤਾਨੇ ਬਗਾਵਤ ਹੋ ਗਈ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਧਰ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੱਖਣ ਜਾਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾਦੂ ਦਵਾਰੇ (ਰਾਜਸਥਾਨ) ਬਾਬਾ ਜੈਤ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਗਏ ਤਾਂ ਪਹਲਾਂ ਤਾਂ ਉੱਚੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ, ਫਿਰ ਸਿੱਧੀਆਂ ਨਾਲ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਬੜਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ। ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਥਹ ਪਤਾ ਦਸੋ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਜਮੇਰ, ਪੁਸ਼ਕਰ, ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਤੇ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਦੇ ਡੇਰੇ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ ਹੋਆ ਸੀ। ਆਪਜੀ ਨੇ ਹਿਰਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਵਰਤਦੇ ਉਸ ਦੇ ਉੱਚੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਜਾ ਬੈਠ ਗਏ।

ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਦਸਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਰਾ ਪੀਤਾ ਆਇਆ ਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਜਦ ਕੋਈ ਹੀਲਾ ਕਾਮਯਾਬ ਨ ਹੋਆ ਤਾਂ ਗੋਡਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ : “ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ?”

ਗੁਰੂ ਜੀ: ਉਹ ਹੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ।

ਮਾਧੋ ਦਾਸ : ਮੈਂ ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ : ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ।

ਮਾਧੋ ਦਾਸ : (ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਰੁਕ ਕੇ) ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੋ ।

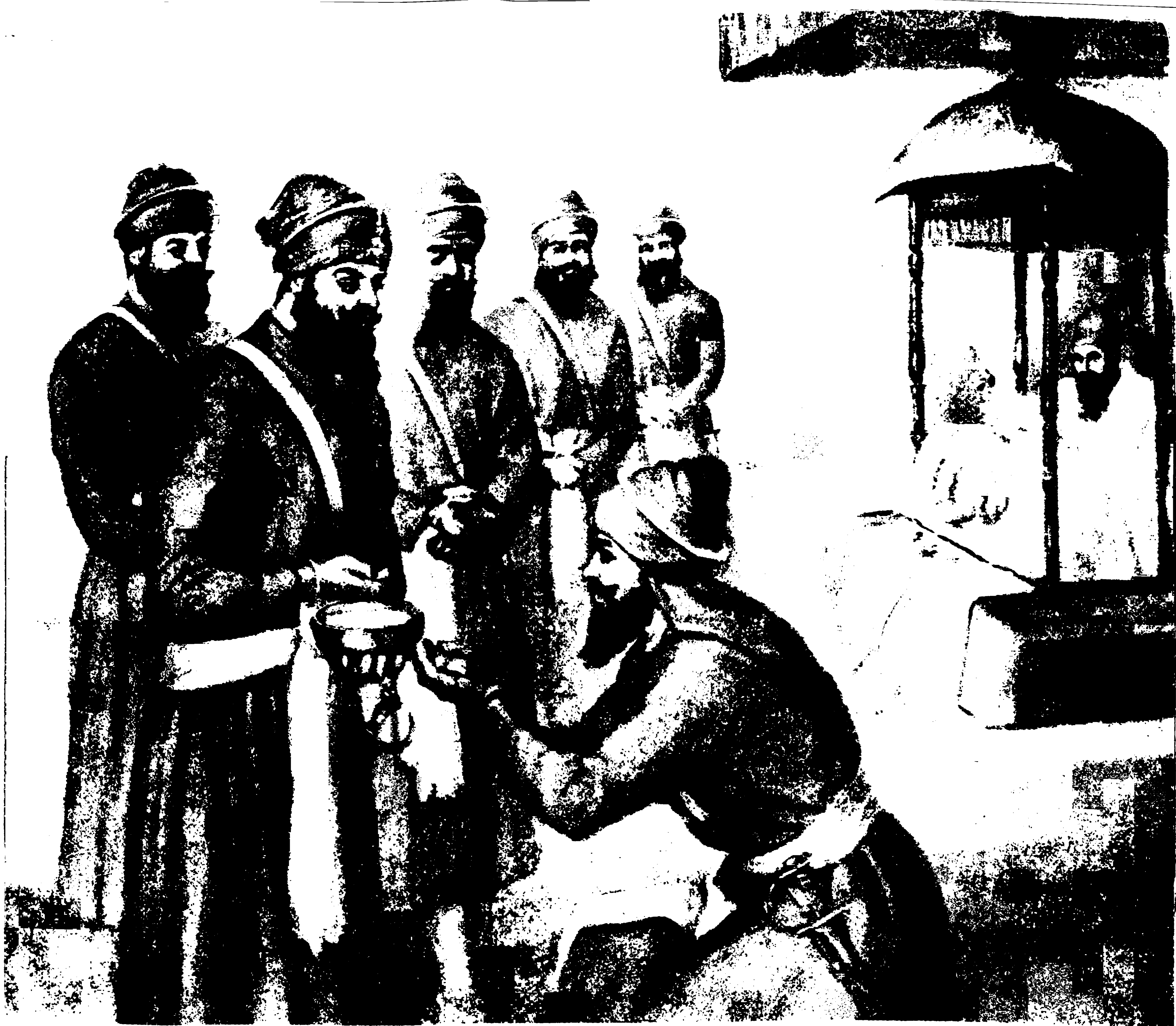
ਗੁਰੂ ਜੀ : ਪਰ ਦਸ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ।

ਮਾਧੋ ਦਾਸ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ : ਬੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰ । ਇਹ ਤੂੰ ਕੀ ਕਾਰਾ ਪਕੜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਆਵੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ।

ਮਾਧੋ ਦਾਸ : ਮੈਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣਾਓ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਤਦ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਦ ਭਰਮ ਗਵਾਏ, ਆਪਾ ਖੋਵੇ, ਕੁਲ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਗਵਾਏ, ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਨ ਫਸੇ, ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜੇ ਸਿਰ ਵੀ ਗਵਾਉਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਸੰਕੋਚ ਨ ਕਰੇ । ਸਿਰਫ ਭੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰਖੇ ।

“ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ ਖੰਨਯੋ ਤਿਖੀ ਹੈ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਗੀਤ”

ਸਿਰ ਤੇ ਪਰੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਤਉ ਤਰੇ ਮਧ ਚੀਤ ।

ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਸਿੱਖ ਬਣਾਓ । ਉਸ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ’ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ।

ਪੁਰਾਤਨ ਗਵਾਹੀ ਹੈ :

ਆਖਰ ਸਾਧੂ ਉਠ ਕੇ ਚਰਨੀ ਢੌਠਆ,

ਪਾਹੁਲ ਗੁਰੂ ਕੀ ਛਕ ਕੇ ਬਣਿਆ ਸਿੰਘ ਹੱਠੀਆ ।

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਸਿੱਖੀ ਬਿਆਉਣ ਲੱਗਾ । ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਬੜੇ ਗੁਹ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉੱਚਤਾ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਘਾਲਣਾ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜੰਗਾਂ,

ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ, ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਪਰ ਲਈ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇਣਾ, ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਦਾ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰਿਆ ਜਾਣਾ, ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਰੂ ਵਿਚ ਲਿਪੇਟ ਮਾਰਨਾ ਤੇ ਭਾਈ ਦਇਆਲਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਗ ਵਿਚ ਉਬਾਲਾ ਖਾਂਦੇ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਅਡੋਲ ਰਹਿਣਾ, ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਜੀ ਦੀ ਜੁਰਅੱਤ ਨਾਲ ਸੀਸ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਦੇ ਰੌਂਗਟੇ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ । ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਧਰਮ ਹੇਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜੰਗਾਂ, ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਅਤੇ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੀ ਕਿ ਇਕ ਤੋਤਾ ਵੀ ਦੇਖ ਤੁੱਭਕ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਓਸ ਨੇ ਉੱਡ ਉੱਡ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਡੋਲੇ ਫੜਕਨ ਲਗ ਪਏ ਅਤੇ ਖੰਡਾ ਉੱਚਾ ਕਰ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਲੈਂਦਾ, ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ । ਇੱਧਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਹੰਦ ਖੱਬਰਾਂ ਪੁੱਜ ਗਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੰਧੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਨੀਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਣ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ । ਉਸ ਨੇ ਜਮਸ਼ੈਦ ਖਾਨ ਤੇ ਗੁੱਲ ਖਾਨ

ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਭੇਜਿਆ।
ਨਾਂਦੇੜ ਪੁਜ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਪਠਾਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ
ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕੋਲੇ ਜਾਣ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ
ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਾਲ ਥਾਂਬੇ ਹੀ ਉਥੇ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।
ਮਰਦੇ ਜਦ ਉਸ ਹਾਇ ਅੰਮਾ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਦਰਦੀ ਦਾਤੇ ਨੇ ਕਿਹਾ:
'ਯੇ ਅੱਲਾਹ ਕਹਣੇ ਕਾ ਵਕਤ ਹੈ। ਅੱਲਾਹ ਕਹੁ ਅੱਲਾਹ ਕਹੁ।'
ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਸਿਆਣਾ
ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਜਿਰਾਹ (ਸਰਜਨ) ਭੇਜਿਆ। ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਫੱਟ
ਭਰੇ ਗਏ।

ਮੋਹਰਸਿੰਘ

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਜਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜੱਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ । ਨਾਲ ਪੰਜ ਤੀਰ ਦਿਤੇ । ਜਦ ਉਹ ਖੰਡਾ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਉਹ ਖੰਡਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿਓ :-

ਜੇ ਬੰਦਾ ਨਿਜ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਚਾਹੇ ।

ਤਬ ਹਮ ਇਨਕੈ ਨਾਲ ਨ ਰਾਹੇ ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੁਹਰਾ ਕੇ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ : ਸਭ ਕੁਝ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਰਲਾਇਆ ਹੈ । ਕੋਈ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਇਥੋਂ ਹੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ।

“ਤਿਸ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਨ ਕਹੀ ।

ਸੋਪ ਸਭੀ ਹਮ ਖਾਲਸੇ ਦਈ ।

ਹਮ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਤੂੰ ਭੀ ਰਲਾਯਾ ।

ਤੈਂ ਭੀ ਖਾਲਸਯੋ ਵੰਡ ਪਾਯਾ ।

ਅਤੇ ਜਦ ਵੀ ਕਦੇ ਕੋਈ ਕਾਰਜ ਅੜ ਜਾਏ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਕਾਰਜ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੇਗਾ ।

ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਲੈ ਕੇ ਸਾਥ । ਕਰ ਅਰਦਾਸ ਪੂਰੀ ਹੋਇ ਬਾਤ ।
ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਉਚੇਚਾ ਕਿਹਾ : ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈਂ, ਮੌਤ ਤੋਂ ਕਦੇ ਨ ਡਰੀਂ । ਭੈ ਉੱਕਾ ਦਿਲੋਂ
ਕਢਾ ਦਈਂ ।

ਜੇ ਅਸੁਲਾਂ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ ਤਾਂ ਬੜੀ ਹਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੀ
ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਰਹਣਾ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ।
ਗੱਦੀ ਆਸਨ ਲਗਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣਾ । ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ : ਜਿਵੇਂ
ਤੁਸੀਂ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਕਰਾਂਗਾ ।

ਤਬ ਕਰੀ ਬੰਦੇ ਬੰਦ ਕਰ ਹਾਥ ।

ਹਮ ਮਾਨੈਗੇ ਸਿੰਘਨ ਬਾਤ ॥

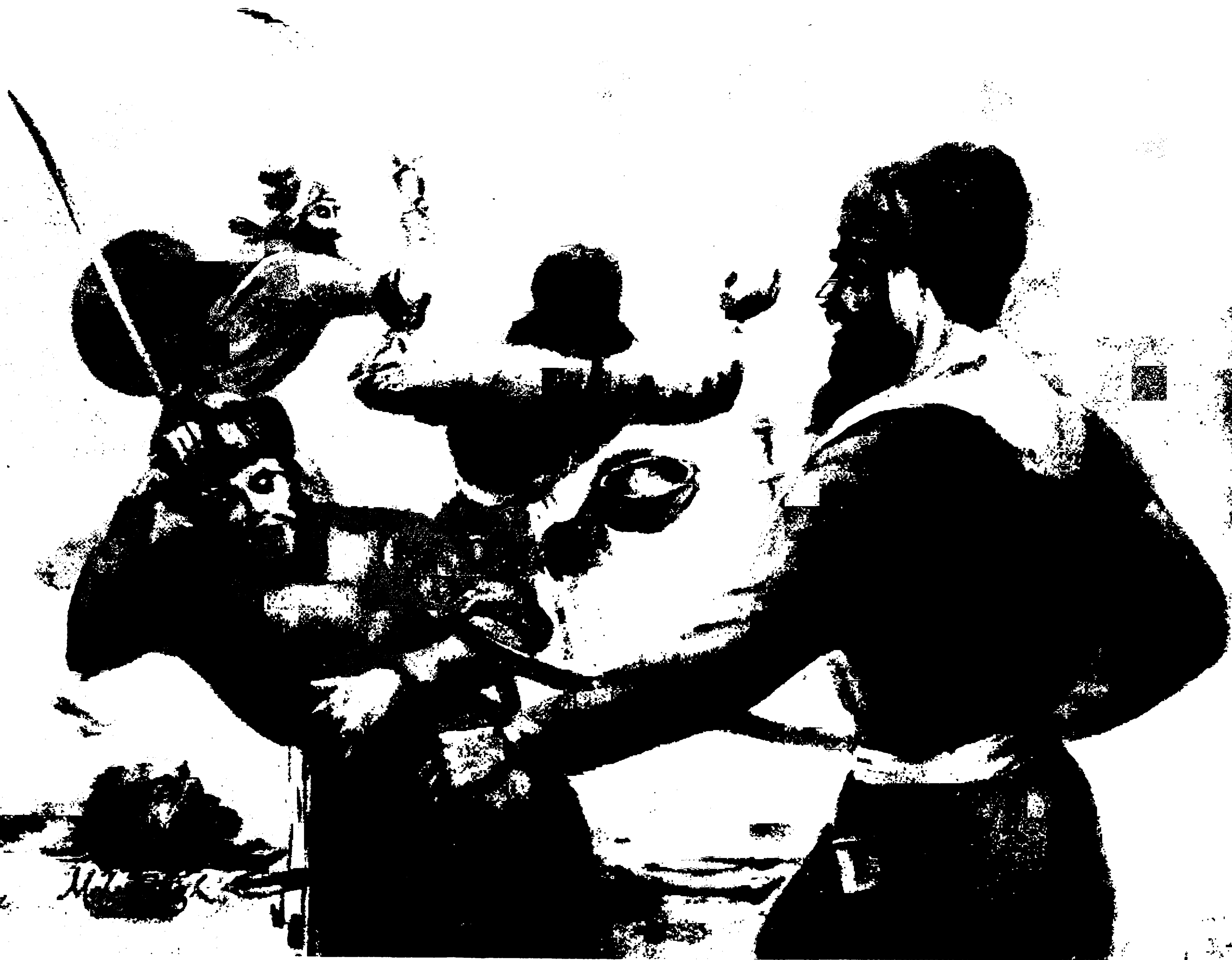
ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੰਝੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਚਲ ਪਏ । ਰਾਹ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਣਨੀਤੀ

ਬਣਾਂਦੇ ਰਹੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਪੁੱਜ ਅਪਨਾਉਣੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਪੁੱਜਦੇ ਪੁੱਜਦੇ ਇਕ ਤਗੜੀ ਫੌਜ ਬਣ ਗਈ। ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੋਚੀ ਪਏ ਕਿ ਕੌਣ ਉਠਾਏਗਾ ਇਤਨਾ ਖਰਚ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਕਿਹਾ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਅਰਦਾਸ ਕਰ। ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਦਸਵੰਧ ਦੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਲੈ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਪੁੱਜਣ ਲਗ ਪਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਅੱਗੇ ਹੀ ਦਰਿਆ ਦਿਲ ਸੀ, ਹੱਥ ਖੁੱਲਾ ਰਖਣ ਲਗ ਪਏ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਨ ਜਾਣ ਦੇਂਦੇ। ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਦੋਹੀ ਵੀ ਫੇਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਾਕਮਾਂ ਸਤਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸਿੱਧੀ, ਖਾਲਸੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਏ। ਦਿੱਲੀ ਲਾਗੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਫੌਜੀ ਧਾੜਵੀ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਜੱਥੇਬੰਦ ਕਰਕੇ ਅਗਵਾਈ ਦਿੱਤੀ, ਧਾੜਵੀ ਨਸਾ ਦਿਤੇ। ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਐਸੀ ਜੁਰਅਤਿ ਭਰੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਡਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ।

ਕੈਂਥਲ ਦੇ ਫੌਜਦਾਰ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਲਾ ਕੇ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਾਨਾ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਠਾਨੀ। ਇਹ ਸਮਾਨਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਜਲਾਦ ਜਲਾਲ ਉਦੀਨ ਨੇ ਪਹਲਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਸ਼ਿਸ਼ਾਲ ਬੇਗ ਤੇ ਵਿਬਾਲ ਬੇਗ ਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਜਲਾਦਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣਵਾ, ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਸਮਾਨਾ ਦੀ ਇੱਟ ਨਾਲ ਇੱਟ ਵਜਾ ਦਿਤੀ । ਪਟਿਆਲਾ ਲਾਗੇ ਕਪੂਰੀ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ । ਉਥੋਂ ਸਾਢੇਰਾ ਪੁਜੇ । ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਉਚੇਚੀ ਹਦਾਇਤ ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦੋਸਤ ਪੀਰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣਾ । ਸਾਢੇਰਾ ਦੇ ਹੀ ਰਹਣ ਵਾਲੇ ਪੀਰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪੰਜ ਸੌ ਮੁਰੀਦਾਂ ਤੇ ਚਾਰ ਬੇਟਿਆਂ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪੁੱਜ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਯੁੱਧ ਮਚਾਇਆ ਸੀ । ਪੀਰ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਬੇਟੇ ਅਤੇ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਮੁਰੀਦ ਭੰਗਾਣੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਸਿਰੋਪਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕਹਣ ਲਗੇ ਕਿ ਜੇ ਤੁੱਠੇ ਹੋ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਇਕ ਲੜ ਤੇ ਕੰਘੇ ਵਿਚ ਅੜੇ ਕੇਸ ਬਖਸ਼ੋ । ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਿੰਨੇ ਦਾਤਾਂ ਪੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ । ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਪੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਵਾਰ ਤੋੜ ਸੁਰਖਿਅਤ ਥਾਂ ਰਖ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ । ਉਹ ਦਾਤਾਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਢਵਾ ਕੇ ਪੀਰ ਜੀ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਜਿਤ ਬਾਅਦ ਕਈ ਲੁਟ ਖੁਸ਼ੱਟ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸੌ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ :

ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਨ ਜੋ ਗਹਣਾ ਹੋਈ ।
 ਤਾ ਕੋ ਹਾਥ ਨ ਲਾਓ ਕੋਈ ।
 ਪੁਰਸ਼ ਪੋਸ਼ਾਕ ਅਰ ਸਿਰ ਕੀ ਪਾਗੁ
 ਇਨ ਭੀ ਕੋਈ ਹਥ ਨਾ ਲਾਗ ।
 ਅਤੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਰਖਿਆ ਹੈ ਕਿ
 ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰੋ
 ਜਰਵਾਨਾ ਕੋਈ ਰਹਣ ਨ ਦੇਵੋ
 ਪਾਪ ਕਿਸੇ ਨ ਕਰਨ ਦਿਓ
 ਧਰਮ ਚਾਲ ਰਾਜ ਕਮਾਓ ।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ : ਯਾਦ ਰਖਣਾ !

“ਰਾਜ ਪਾਇ ਜੇ ਕਰੇ ਬੁਰਿਆਈ । ਤਿਸ ਭੜਏ ਆਪਨੀ ਅਕਲ ਗਵਾਈ ।”

ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਰਵੇਗੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਦਾ ਮੇਹਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਹਰ ਹੈ ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ‘ਸਿਪਾਹੀ’ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਤੋਪ ਦਾ ਨਿਬਾਨਾ ਬਣਾ ਉਡਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਕਿਸੇ
 ਔਰਤ ਵਲ ਮੈਲੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਤਕਿਆ ਸੀ ।

ਸਰਹੰਦ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੂੰ ਸੁਹ ਮਿਲ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਪਿਆ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਕੇ ਵਧੀ ਆ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਰਹੰਦ ਵਿਖੇ ਦਰਬਾਰ ਲਗਾ ਕੇ ਸ਼ਹਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ। ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਬਹੁਤ ਸਟਪਟਾ ਰਹਿਆ ਸੀ। ਉਧਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਜ ਸਮਾਣਾ, ਸਾਢੇਰਾ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਖੱਬਰਾਂ ਪੁਜ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਕਿ ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਇਨਕਲਾਬੀ ਹਨ, ਪ੍ਰਣ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹਰੇ ਰਖੀਂ। ਸਿੰਘਾਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਗੁਰਮੱਤਾ ਪਕਾਇਆ ਕਿ ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਇੱਟ ਨਾਲ ਇੱਟ ਵਜਾ ਕੇ ਹੀ ਮੁੜਨਾ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਪਹਾੜ ਵਲ ਹੁੰਦੇ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਰੋਪੜ ਤੇ ਖਰੜ ਲੰਘ ਸਰਹੰਦ ਵਲ ਵੱਧਣ ਲਗੇ। ਇਧਰੋਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਸਾਢੇਰਾ ਤੋਂ ਨਾਰਾਇਣ ਗੜ੍ਹ, ਅੰਬਾਲਾ ਬਨੂੜ ਤੋਂ ਖਰੜ ਵਲ ਚਲ ਪਏ, ਕਿ ਵਧਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਮਿਲਿਆ ਜਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਨੇਹਾ ਘੁਲਾਇਆ ਕਿ ਪਹਾੜੋਂ ਦੱਖਣ ਵਲ ਹੋ ਕੇ ਆਉਣਾ। ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨਵਾਬ ਜਾਣ

ਹੀ ਨਾ ਸਕਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਬਨੂੜ ਖਰੜ ਸੜਕ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਲ ਤੇ ਇਤਨੇ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡੇ ਗਏ ਕਿ ਆਸਮਾਨ ਵੀ ਗੂੰਜਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੇ ਇਸ ਮੇਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਦੇਖੀ। ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਹੈ ਕਿ “ਵਜ਼ੀਦ ਮਨ ਅਤਿ ਚਿੰਤਾ ਪਸਾਰੀ,

ਆਈ ਹੁਣ ਉਸ ਮਰਨੇ ਵਾਰੀ।”

ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਨ ਨੇ ਸੁਚਾ ਨੰਦ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਛਲ ਕਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਏ ਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਨੱਠ ਉਠੇ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਜਸ਼ਾਂ ਜਾਣ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ :

ਲੌਣ ਖਾਇ ਜੋ ਕਰੇ ਬੁਰਾਈ,
ਮਰੇ ਤੁਰਤ ਸੋ ਬਿਨ ਹੀ ਆਈ।

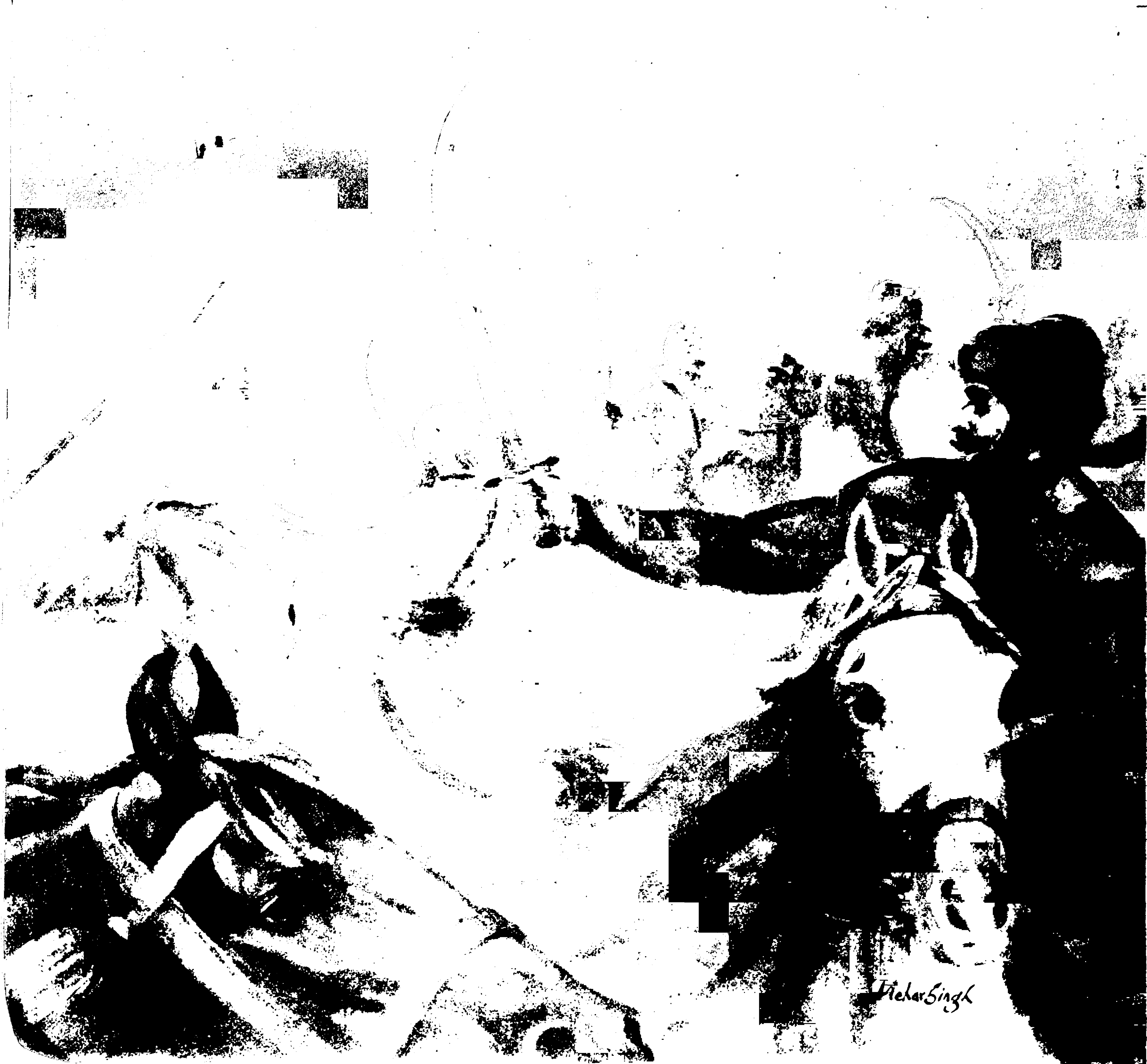
ਇਹ ਵਾਰ ਚਲਦਾ ਨਾਂਹ ਦੇਖ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੇ ਜਹਾਦ ਦਾ ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਮਾਨ ਉਸ ਆਪ੍ਰੰ ਸੰਭਾਲ ਲਈ। ਛੱਪੜ ਛੇੜੀ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਘਮਸਾਨ ਦੀ ਜੰਗ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਈ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ

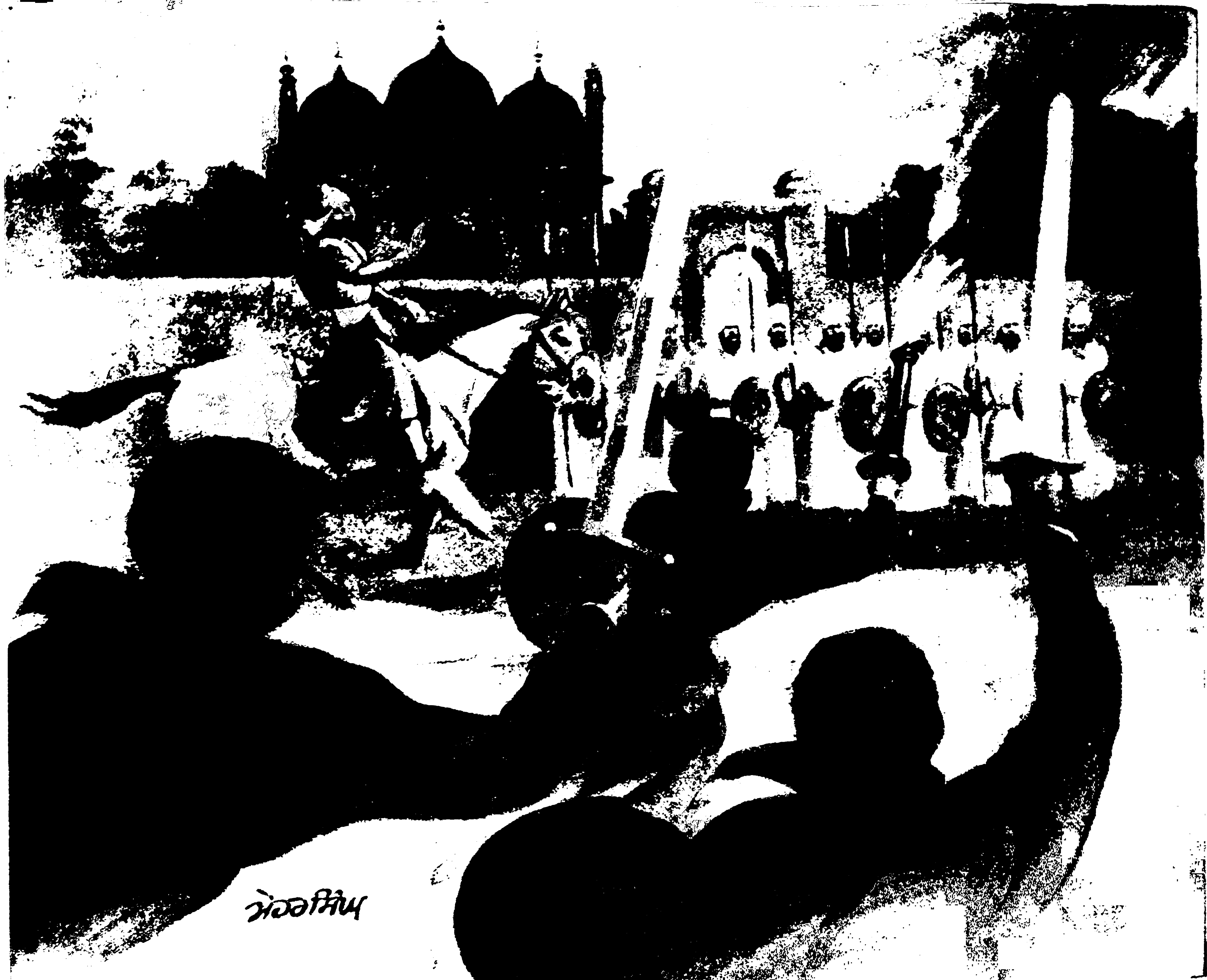
ਨੇ ਕਮਾਨ ਭਾਈ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਆਪ ਇਕ ਉੱਚੇ ਟਿਲੇ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾ ਬੈਠੇ । ਗੋਲੀਆਂ ਇੰਝ ਵਰ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਹਿਆ ਹੋਵੇ । ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਘਾਟ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇਖਦੇ, ਫੱਟ ਪੁੱਜਦੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ; ਏਕ ਪਹਰ ਤੁਮ ਹੋਰ ਤਕੜੇ ਰਹਯੋ, ਮੁਜ਼ੀ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਮਾਰਿਆ । ਸਾਹਮਣਿਉਂ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖ ਭਾਈ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਡੱਟੇ । ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ । ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੇ ਨੇਜ਼ਾ ਕਸਕੇ ਮਾਰਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇਜ਼ੇ ਨੂੰ ਝਟ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਕੜ ਕੇ ਉਸੇ ਨੇਜ਼ੇ ਨੂੰ ਇਤਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਐਸਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਦੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਮੱਥੇ ਨੂੰ ਜਾ ਲਗਾ । ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਤੇ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਾਜ਼ੂ ਨੂੰ ਚੀਰ ਗਿਆ । ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਦੂਜਾ ਵਾਰ ਕਰਨ ਹੀ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕੇ ਇਕ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਦਾ ਸਿਰ ਧੜੇਂ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ । ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਦਾ ਮਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਫੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਭਗਦੜ ਮੱਚ ਗਈ । ਖਾਲਸਾ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਸਰਹੰਦ ਵੱਲ ਧਾਵਾ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ । ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਇੱਟ ਨਾਲ ਇੱਟ ਵਜਾ ਦਿਤੀ । ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਦਾ ਘਰ ਢਾਹ ਢੇਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਮਹਲ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ । ਉਸ ਮਸੀਤ ਨੂੰ ਵੀ ਢਾਹਣ ਲਗੇ ਸਨ ਜਿਥੋਂ

ਫਤਵਾ ਜਾਰੀ ਹੋਆ ਸੀ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਤੁਰੰਤ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਆ ਖੜੋਤੇ। ਮਸੀਤ ਢਾਹਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵੈਰ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨਾਲ ਹੈ, ਧਰਮ ਸਥਾਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਜਦ ਤਰਸ ਤਰਸ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਉਜਾੜਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਰੋਕਿਆ। ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਨਵਾਬ ਭਾਈ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ। ਭਾਈ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਇਬੀ ਦਿੱਤੀ। ਆਪੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਧੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

‘ਜਮੀਨ ਵਾਹਕਾਂ ਦੀ’ ਦੇ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ।

Dehar Singh

‘ਰਾਜੇ ਸ਼ਾਹ ਅਮੀਰੜੇ ਖੱਪ ਗਏ ਨਿਦਾਨਾ’ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ (ਦੂਜੇ) ਨੇ ਵਾਰ ਗਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਟਲ ਵਜਣ ਲਗੇ। ਨਗਾਰੇ ਤੇ ਚੋਟਾਂ ਰੋਜ਼ ਪੈਣ ਲਗੀਆਂ। ਅਜ ਤੱਕ ਅਖਾਣ ਪਰਚਲਤ ਹੈ।

ਚੜੀ ਭੜੀ ਨਗਾਰਾ ਵਜੇ ਮੰਦਰ ਵਜੇ ਟੱਲੀ।
ਨਵਾਂ ਸਿੱਕਾ ਢਾਲਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਿੱਕੇ ਤੇ ਉਕਰੇ ਸ਼ਬਦ ਸਨ :
ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੋਹਰ ਸਦਕਾ ਇਹ ਸਿੱਕਾ ਦੋ ਜਹਾਨਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾਇਆ। ਇਹ ਸਭ ਦਾਤਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੈ ਤੇ ਫਤਹ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ। ਮੋਹਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਨ :

ਦੇਗ ਤੇਗ ਫਤਹਿ ਨੁਸਰਤ ਬੇਦਰੰਗ
ਯਾਫਤ ਅਜ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

ਅਰਥ : ਭਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸਦਾ ਭੰਡਾਰ (ਦੇਗ)
 ਤੇਗ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਸਦਾ ਤਿਖੀ
 ਫਤਹ ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ ਸਦਾ ਪੈਰ
 ਬਰਕਤਾਂ ਦੀ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਝੜੀ ।
 ਇਹ ਸਭ ਪਾਈਆਂ ਨੇ ਬਰਕਤਾਂ
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ।

ਸਰਹੰਦ ਉਜੜ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੁਖਲਿਸਪੁਰ (ਡੇਰਾ ਬਸੀ ਸਾਢੇਰਾ ਸੜਕ ਤੇ) ਬਸਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਲਿਆ । ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਨਗਰ ਵਸ ਗਿਆ । ਲੋਹ ਗੜ੍ਹ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਵੀ ਉਸਾਰਿਆ । 52 ਛੋਟੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਹੋਰ ਵੀ ਉਸਾਰੇ । ਇਹ ਐਲਾਨ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਹਾਕਮ ਹਥੋਂ ਸਤਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੇਝਿਜਕ ਫਰਯਾਦ ਭੇਜੇ । ਦਿਉ (ਬੰਦ) ਦੇ ਫੌਜਦਾਰ ਨੂੰ ਸੋਧਨ ਲਈ ਉਚੇਰੀ ਮੁਹਿੰਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਚਾੜੀ ।

‘ਸਿੱਖਨ ਸੁੱਖ ਤੇ ਦੁਸਮਣ ਦੁੱਖ’

ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਖਬਰ ਹੋ ਗਈ। ਪਰ ਉਹ ਸੋਚੀ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ :

ਬੰਦਾ ਉਸ ਗੁਰ ਕੋ ਹੈ ਦਾਸ,
ਮੁਹਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀਨੀ ਜਾਸ।

ਜਦ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਜਹਾਦ ਦਾ ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਸਫ ਉਦ-ਦਉਲਾ ਨੂੰ ਫੌਜਾਂ ਇੱਕਠੀਆਂ ਕਰ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਤੇ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ

ਤੋਂ ਵੀ ਫੌਜਾਂ ਅਤੇ ਜਹਾਦੀ ਪੁਜ ਗਏ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਹਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਪਛਾੜ ਦਿੱਤਾ । ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਨਵਾਬ ਸਮੱਸ਼ ਖਾਨ ਨੇ ਰਾਹੋਂ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ । ਸਿੰਘਾਂ ਸਿਆਣਪ ਇਸੇ ਵਿਚ ਜਾਣੀ ਕਿ ਗੜੀ ਛੱਡ ਕੇ ਲਾਗੇ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਸਮਾਂ ਕਟ ਲਿਆ ਜਾਏ । ਸਿੰਘਾਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਦਦ ਲਈ ਲਿਖਿਆ । ਸਮੱਸ਼ ਖਾਨ ਦਾ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸੁਣਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਭੱਜ ਉਠਿਆ । ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਭ ਜਹਾਦੀਆਂ ਤੇ ਨਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ । ਉਸਨੇ ਐਸੇ ਫਰਮਾਨ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਦਿਸੇ ਜਾਂ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਓ ਜਾਂ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਲਵੋ । ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਮੁੱਗਲ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ । ਕਿਲ੍ਹਾ ਖੁਸ਼ ਜਾਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸਿੰਘਾਂ ਲੋਹ ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਡੱਟ ਕੇ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ । ਮੁਨੀਮ ਖਾਨ ਦੀ ਫੌਜ ਅਜੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁਜੀ ਕਿ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਗੜਗੜਾਹਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ । ਪਰ ਰੁਸਤਮਦਿਲ ਖਾਨ ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਿਆ । ਇਤਨਾ ਯਕੀਨ ਸੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਮੁਨੀਮ ਖਾਨ (10 ਦਸੰਬਰ 1710) ਨੂੰ ਖਬਰ ਦਿੱਲੀ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿਤੀ ਪਰ ਰਾਤ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਨਾਹਨ ਵਲ ਨਿਕਲ ਗਏ । ਸਵੇਰੇ ਜਦ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੇ

ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਆ ਤਾਂ ਸਭ ਕਹਿਣ 'ਬਾਜ਼ ਤਾਂ ਉਡ ਗਿਆ ।

ਸਿਰਫ ਉਲੂ ਮੁਨੀਮਖਾਨ ਦੇ ਹੱਥ ਆਇਆ ।'

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚ ਨਿਕਲਣ ਨਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾਯੂਸੀ ਹੋਈ । ਇਤਨਾ ਮਾਯੂਸ ਹੋਆ ਕਿ 'ਸੁਧ ਬੁਧ' ਹੀ ਭੁਲ ਗਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਾਹਿ-ਬੇਖਬਰ ਪੈ ਗਿਆ । ਬੜੇ ਉਲ ਜਲੂਲ ਫਰਮਾਨ ਕਢਣ ਲਗ ਪਿਆ । ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਖਾਸ ਗੁੱਸਾ ਕਢਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਤਾਂ ਆਪ ਡਰ ਦਿਨ ਕਟ ਰਹੇ ਸਨ । ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਸਫਲ ਨ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਲਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਦੁਵਲੀ ਜੰਗ ਹੋ ਜਾਏ । ਪੰਜ

ਦਾਅ ਪੇਚ ਦੇ ਜਾਣੂ ਪਹਲਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈ ਬਾਘੜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਪਹਲਵਾਨ ਦਾ ਐਸਾ ਹੱਥ ਘੁੱਟਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਢੀਆਂ ਚੂਰ ਚੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜਦ ਹੱਥ ਮਿਲਾਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ :

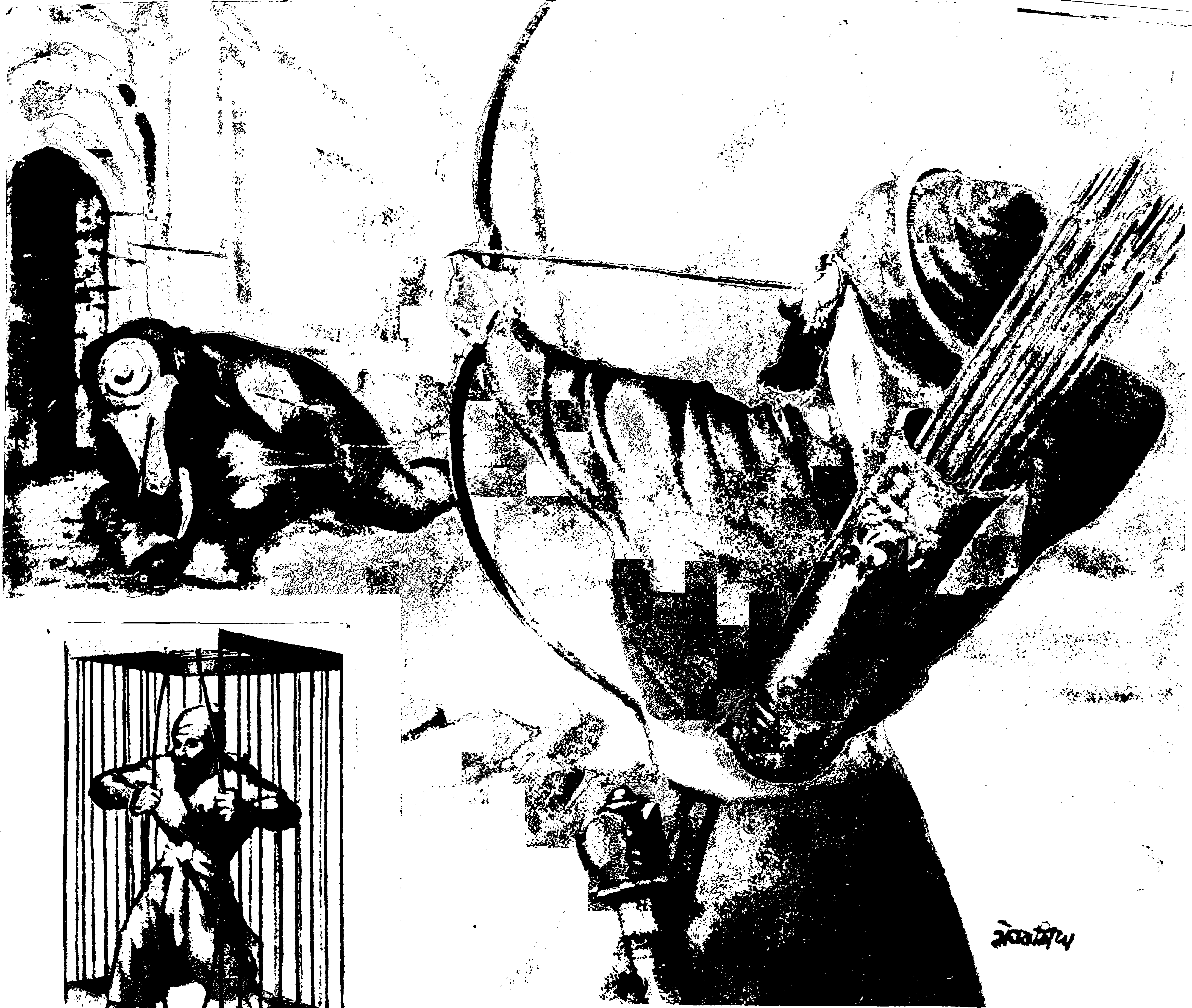
ਛੱਡੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਮੈਂ ਸ਼ਰਣ ਤੁਹਾਰੀ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਗੱਢ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜੁਰਅਤਿ ਹੈ ਤਾਂ ਆਏ ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਉਖਾੜੋ। ਸਭ ਭੱਜ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ ਤੇ ਬਾਹਰ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਭਾਈ ਬਾਘੜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੱਥਾ ਵਿੰਨ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਇਤਨਾ ਕੱਸ ਕੇ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਟੁੱਟ ਖੁਲ ਗਏ।

ਉਥੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੰਡੀ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਪੁੱਜੇ। ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੀ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ :

ਮੇਰਾ

ਮੇਰਾ ਸਿੰਘ

“ਗਰੀਬਨ ਕੇ ਘਰ ਲਗੇ ਨ ਆਗ ।
ਤੇ ਰਾਜੇ ਘਰ ਸਭ ਜਲ ਜਾਗ ।

ਬਾਈਧਾਰ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਚੀ । ਤੇਰਾਂ ਸੌ ਚੋਣਵੇਂ ਜਵਾਨ ਤੇ ਸਤ ਹਾਥੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਰਾਹ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ । ਭਾਈ ਬਾਘੜ ਸਿੰਘ ਨੇ ‘ਦਵੈ ਹਸਤੀ’ ਨਾਲ ਦੋ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਠਾ ਦਿਤਾ । ਹਾਥੀ ਚਿੰਘਾੜਦੇ ਨੱਸ ਉਠੇ । ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਰਣਜੋਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਬਜਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਾਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਪੰਜਾਂ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸਾ ਦਿਤਾ । ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਇਤਨੀ ਸੂਰਮਤਾਈ ਦੇਖ ਬਾਈਧਾਰ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਈਨ ਮੰਨੀ । ਕੁਲੂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਧੌਖੇ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਪਿੰਜਰੇ ਪਾ ਦਿਤਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚੋਂ ਸੀਖਾਂ ਤੋੜ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ :

ਕੁਲੂ ਕੋਇਲੇ ਕਰੇਗਾ ਆਦਿ ਖਾਲਸਾ ਆਪਿ ।

Mohar Singh

ਚੰਬ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਧਰਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕੱਢ ਬਹੀਦ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜਲਾਦਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਦ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਈਨ ਮੰਨ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਲਿਖਿਆ: ਬਜੀਦਾ ਮਾਰਿਆ! ਭਲਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਪਹਾੜੀ ਜ਼ੋਰ ਕੀਤੇ। ਹੁਣ ਪਰਬਤ ਪਾਸ ਰਖ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡ ਦੇਹ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਚਾਲ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੂਹ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਲੁ ਵੱਲ ਵਧਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੋਕਿਆ। ਸਮੱਸ਼ਖਾਨ ਤੇ ਬਾਜੀਦਖਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਕੱਠੂਆ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਜੰਮੂ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਖੱਬਰ ਪੁਜੀ ਕਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਤਖਤ ਨਸ਼ੀਨੀ ਦੀ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਜਹਾਨਦਾਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ

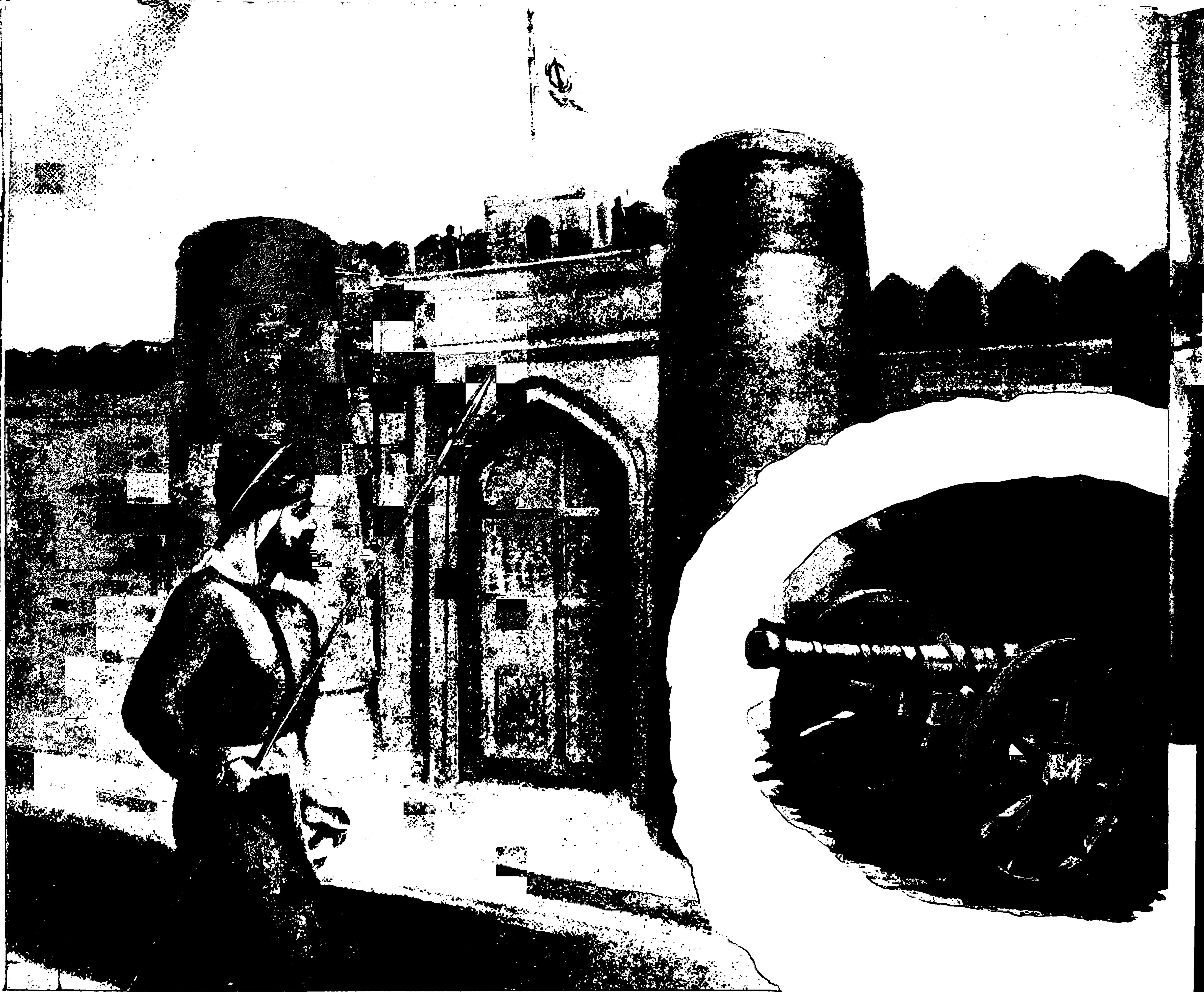
ਅਜ਼ੀਮ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਅਜ਼ੀਮ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਸਯਦ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ
ਰਲ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਾ ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਤੇ ਸੰਢੇਰਾ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ । ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਪਹਿਲਾਂ
ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦਾਦਾ ਜਾਨ (ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ) ਕਹਿੰਦੇ
ਸਨ ਕਿ :

‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਘਰ ਜੇਉ
ਤਿਨ ਸੋ ਤੂ ਨ ਬਿਰਾਇ ।

ਪਰ ਜਦ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਚੁਕਣਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾ ਰੋਕਿਆ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ
ਪੂਰਾ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਹੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੋਂ ਮਿਟ ਜਾਏਗਾ :

ਦੀਨ ਉਠਾਇਓ ਸੋ ਰਹੈ
ਸਾਰੀ ਹਿੰਦ ਜ਼ਮੀਨ ।

ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਜੈਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤੋਪ ਰਾਤੋਂ ਰਾਤ ਸੁਰੰਗ ਲਗਾ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਖਿਚ ਲਈ। ਸਵੇਰੇ ਤੋਪ ਨ ਦੇਖ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਆ। ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਜੈਨ ਖਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਬਦੁਸਮੱਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਵਾਬ ਥਾਪਿਆ। ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ 52 ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਪਰ ਅਬਦੁਸਮਦ ਖਾਨ ਲੋਹ ਗੜ੍ਹ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਪਰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਫਿਰ ਬਚ ਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਅਕਤੂਬਰ 1713 ਤੋਂ ਫਰਵਰੀ 1715 ਤੱਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦਰਿਆ ਚਨਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਛਾਉਣੀ ਪਾਈ ਰਖੀ। ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਦੋ ਅਮਲੀ ਵਰਤੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਿਰੁਧ ਪਰਚਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ। ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਸੋ। ਬਹੁਤੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਬੰਧੋਜ ਲੈ ਲਵੋ। ਉਧਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਖੱਬਰਾਂ ਪਹੁੰਚਾਈਆਂ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇਰੀ

ਬਖੀਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਤਾਂ ਇੰਝ ਲਗਾ ਕਿ ਦੋ ਫਾੜ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਖਾਲਸੇ ਦਾ, ਪਰ ਛੇਤੀ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਿਖਿਆ : ਸਤਿਗੁਰ ਖਾਲਸੇ ਮੱਧ ਹੈ, ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਹੈ।

“ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਸਾਂ ਅਸਾਂ ਬਿਨ ਤੁਸੀ।
ਬਚੇ ਨਹੀ ਯੇ ਹਮ ਦਿਲ ਬਸੀ।”

ਖਾਲਸਾ ਫਿਰ ਇਕ ਜਾਨ ਹੋ ਕੇ ਜੁਝਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਗਾ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਮੁੜ ਆਏ। ਕਲਾਨੌਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਬਟਾਲਾ ਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅਚਲ ਵਲ ਵਧੇ। ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਅਬਦੁਸਮੱਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਜਲੀਆਂ ਕਟੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ। ਕਮਰਉਦੀਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆ ਰੋਕੇ, ਅਬਦੁਸਮੱਦ ਖਾਨ ਲਖੀ ਜੰਗਲ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਟਾਲਾ ਲਾਗੇ ਗੜੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਹਮਲਾ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਪਿਛੇ ਹਟਦੇ ਹਟਦੇ ਗੁਰਦਾਸ-ਨੰਗਲ ਆ ਗਏ। ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਉੱਚਾ ਥੋਹ ਸੀ। ਦੀਵਾਰਾਂ ਉਚੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ। ਖਾਈ ਪੁੱਟ ਲਈ। ਨਹਿਰ ਦਾ ਬੰਨਾ ਤੋੜ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿਤੀ। ਅਬਦੁਸਮੱਦ ਖਾਨ ਨੇ ਇਹ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘੇਰਾ ਸੱਖਤ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿ ਗੜੀ ਅੰਦਰ ਅਨਾਜ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਧ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਸਤੇ ਨਿਕਲਦੇ ਤੇ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰਦੇ, ਮੰਡੀ ਤੇ ਅਨਾਜ ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਲੈ ਮੁੜਦੇ। ਪਹਿਰਾ ਜੇ ਰਾਤ ਦਾ ਮਜਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭਾਤੇ ਨਿਕਲ ਪੈਂਦੇ। ਜੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਤਾਕ ਰਖੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਇਹ ਹੀ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ: ਉਹ ਗਏ ਉਹ ਗਏ। ਬਿਨੋਧ ਸਿੰਘ ਅੱਗੇ ਹੋ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ

ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਏ ਦਿਤੀ ਕਿ ਹੁਣ ਭਲਾ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਗੜੀ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਜਾਏ । ਪਰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਡੱਟ ਕੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ । ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨ ਹੋਣ ਇਸ ਕਾਰਨ ਬਿਨੋਧ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਗੜੀ ਤੋਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਐਸੇ ਨਿਕਲੇ ਕਿ ਫਿਰ ਨ ਮੁੜੇ । ਅਬਦੁਸਮੱਦ ਖਾਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸੰਭਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ । ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਕੜਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ । ਅੰਦਰ ਅਨਾਜ ਬਿਨਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਦੀ ਬਣੀ ਸੀ । ਆਪਣੇ ਪੱਟਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਚੀਰ ਚੀਰ ਸਿੰਘ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਖਵਾਂਦੇ । ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਛਿੱਲਾਂ ਤਕ ਸਿੰਘ ਉਬਾਲ ਕੇ ਖਾ ਮੁਕਾ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਡਰਦਿਆਂ ਅਬਦੁਸਮੱਦ ਖਾਨ ਗੜੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ । ਅਬਦੁਸਮੱਦ ਖਾਨ ਨੇ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਜੇ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਉ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਏਗਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ 'ਅਬ ਤੁਰਕਨ ਸਿਰ ਦੇਵਉ' ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਤਿੰਨ ਦਸੰਬਰ 1715 ਗੜੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ । ਫੌਜਾਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪਈਆਂ । ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਥਾਂ ਹੀ ਬਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤੇ । ਅੰਦਰੋਂ ਜੋ ਹਥਿਆਰ ਨਿਕਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਸੀ-ਵੱਡੀਆਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ, ਢਾਲਾਂ 2781, ਛੋਟੀਆਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ 217, ਤਮਚੇ 1801, ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਤੇ ਭਾਲੇ 173, ਖੰਜਰ 114 ਅਤੇ ਕੁਲ ਰੁਪਿਆ 600 ਤੇ ਮੁਹਰਾਂ 23 ਨਿਕਲੀਆਂ । ਸਭ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ ਇਤਨੇ ਥੋੜੇ ਅਸਲੇ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਟਾਕਰਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਗੜੀ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤਚਿਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਜਾਣ ਟਿਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਸੱਭ ਹੀ ਡਰਦੇ ਸਨ । ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਭਾਵੇਂ ਚਿਤ ਡਿੱਗਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਹਾਥੀ ਫਿਰ ਵੀ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਤੋਂ ਭੀ ਸਭ ਬੰਦੇ ਤੇ ਡਰੇ ।

ਮਰੇ ਸ਼ੇਰ ਮੈ ਜਯੁ ਗੱਜ ਟਰੇ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸੌ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇੜੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਹੌਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸਿਉਂ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਬੇੜੀਆਂ, ਗਲ ਵਿਚ ਫੰਧਾ, ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ

ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਤੇ ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ ਜੰਜੀਰ। ਫਿਰ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਪਿੰਜਰੇ ਤੇ ਵੀ ਪਹਿਰਾ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਡਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਮਤਾਂ ਪਿੰਜਰੇ ਸਮੇਤ ਹੀ ਨ ਉਡ ਜਾਣ। ਜੇ ਉਡਣ ਲਗਣ ਤਾਂ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਫੁਰਾ ਘੋਂਪ ਦਿਤਾ ਜਾਏ।

ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਇਹ ਅਨੋਖਾ ਜਲੂਸ ਦਿੱਲੀ ਵਲ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਪੰਜ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਪਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ 2000 ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬਹੀਦ ਸੀਸ ਨੇੜਿਆਂ ਤੇ ਟੰਗ ਲਏ ਗਏ। ਇਕ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਸੀ : ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸਿਦਕ ਨ ਡੁਲਾਈਂ, ਮਲੇਛਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰੀਂ। ਸਿੱਖੀ ਕੇਸਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈਂ। ਸ਼ਬਦ ਸਿੰਘ ਇਹ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸਾਧੋ ਰਚਨਾ ਰਾਮ ਬਨਾਈ।
ਇਕ ਬਿਨਸੈ ਇਕ ਅਸਥਿਰ ਮਾਨੈ
ਅਚਰਜ ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਈ।

ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਗਾਂਵਦੇ :

ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ ਜਿਸ ਪੈ ਰਾਹੀ ।

ਸਚ ਮਜ਼ੂਰੀ ਤਿਸੈ ਕਮਾਈ ।

ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜਲੂਸ 29 ਫਰਵਰੀ 1716 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਪੁਜਾ । ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜ ਐਸੀ ਤਰਤੀਬ ਦਿਤੀ ਗਈ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਹੋ ਜਾਏ । ਅੱਗੇ 2000 ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਟੰਗੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਨੇਜ਼ੇ ਟੰਗਿਆਂ ਸੀਸ ਇਕ ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਬਿੱਲੀ ਵੀ ਨੇਜ਼ੇ ਤੇ ਟੰਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਬਿੱਲੀ ਤੱਕ ਨੰਗਲ ਵਿਖੇ ਜਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਸੀਸਾਂ ਦੇ ਭਰੇ ਗੱਡੇ ਸਨ । ਉਸ ਮਗਰ 698 ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬੇੜੀਆਂ ਪਾ ਟੋਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਹਾਥੀ ਤੇ ਪਿੰਜਰਾ । ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਇਕ ਜਲਾਦ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ । ਜਲਾਦ ਹੱਥ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ । ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਇਸ ਜਲੂਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ । ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਉਗੇ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਭੈ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਮੌਤ ਤੋਂ ਕੌਣ ਡਰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਡਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਕਿਉਂ ਲੜਦੇ । ਜੇ ਸਯਦ ਮੁਹਮਦ ਨੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਗਲੋਂ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹਥਕੜੀ ਲਗੇ ਹੱਥ ਦੀ ਇਕ ਉਂਗਲੀ ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਗਾਈ । ਫਿਰ ਆਸਮਾਨ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਜੈਕਾਰਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ । ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਨਸੀਬ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਹੈ । ਜਿਤ ਆਖਰ ਸਚਾਈ ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ।

ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ, ਬਾਜ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਤੇ 17 ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿਰ ਕੱਢ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੂੰ ਵਖਰੇ ਬੰਦੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਸੌ ਸੌ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ।

5 ਮਾਰਚ 1716 ਨੂੰ ਕੋਤਵਾਲੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀਸਗੰਜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਇਕ ਉਚੇਚਾ ਚਬੂਤਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਸੌ ਸਿੱਖ ਰੋਜ਼ ਲਿਆਏ ਜਾਂਦੇ। ਇਕ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਗੇ। ਪਰ ਮਜ਼ਾਲ ਕੀ ਜੋ ਕੋਈ ਡੋਲਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਭੈ ਭੀਤ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਸਮਕਾਲੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ : ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਅਟੱਲਤਾ ਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਤਾਂ ਵਰਣਨ ਯੋਗ ਹੈ ਹੀ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਮੌਤ ਨੂੰ ਮਖੋਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ; ਜਲਾਦ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਤਰਲਾ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਿ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਕ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਖਾਫੀ ਖਾਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਹੱਸ ਹੱਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਅਫਸਾਨਾ ਲਗੇਗੀ ਪਰ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ। ਉਹ ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਵਿਆਹ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਹੁਣੇ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਕਲਾਈ ਤੇ ਗਾਨਾ (ਕੰਗਨਿ-ਅਰੁਸੀ) ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਵਾਹ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਪਕੜ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਪਕੜੇ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖੱਬਰ ਸੁਣਕੇ ਮਾਂ ਦਿੱਲੀ ਆਈ। ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਤਕ ਉਸ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਵਰਗਲਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਛੱਡਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਂ ਪਰਵਾਨਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੈ ਕੇ ਪੁਜੀ ਜਦ ਜਲਾਦ ਇਕ ਨੰਗੀ ਖੂਨ ਭਰੀ ਤਲਵਾਰ

ਚਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਲਗਾ ਸੀ। ਕੋਤਵਾਲ ਨੇ ਪਰਵਾਨਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ। ਛੱਡੇ ਜਾਣ ਤੇ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਰੌਲਾ ਪਾ ਦਿਤਾ : ਮਾਂ ਝੂਠ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਿਲੋਂ ਜਾਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਮਾਣਾ ਸਿੱਖ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਭਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਨਾਂਹ। ਛੇਤੀ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰੋ।

ਮਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਤਰਲੇ ਦਾ ਉਸ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੰਦਾਂ ਹੇਠ ਉਂਗਲਾਂ ਦਬਾ ਲਈਆਂ ਜਦ ਭੱਜ ਕੇ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਜਲਾਦ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਹੇਠਾਂ ਜਾ ਸੀਸ ਧਰਿਆ ਤੇ ਜਦ ਤੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਡੌਟਿਆ ਰਹਿਆ। ਹਰ ਕੋਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਸ ਮਿਟੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਹ ਸਿੱਖ !

ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਜਦ ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਰ-ਏ-ਆਜ਼ਮ ਅਮੀਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਇਤਨੀ ਵਿੜਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਆਈ ? ਅਮੀਨ ਖਾਨ ਨੇ ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਬੰਦੀ ਖਾਨੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿਆ। ਅਮੀਨ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਸਿੱਖ ਬਾਲ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ, ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਤੇ ਬਿਰਧ ਨੂੰ ਵਖਰੇ ਬੰਦੀ ਪਾ, ਦੋ ਦਿਨ ਭੁੱਖਾ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ, ਚਾਰਾਂ ਦੀ ਮਨੋ-ਦਸ਼ਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ। ਉਸਨੇ ਦੋ ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਲ ਅਗੇ ਰਖੇ। ਬਾਲਕ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਚੁੱਕ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਅੱਗੇ ਰਖੇ ਤੇ ਕਹਣ ਲਗਾ : ਵੀਰਾ ! ਤੂੰ ਖਾਹ। ਤੇਰੀ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਲੋੜ

ਹੈ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਹ ਹੀ ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਅੱਗੇ ਰਖ ਕਿਹਾ : 'ਵੀਰ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਖਾਓ। ਮੈਨੂੰ ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕੌਮ ਦਾ ਜਾਂਬਾਜ਼ ਸਿਪਾਹੀ ਬੱਚ ਜਾਵੇਗਾ' ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਬਿਰਧ ਸਿੱਖ ਅੱਗੇ ਰਖ ਕੇ ਕਿਹਾ : 'ਪਿਤਾ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਖਾਓ ਮੈਂ ਅਜੇ ਦੋ ਦਿਨ ਹੋਰ ਭੁੱਖਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਬਿਰਧ ਨੇ ਉਠਾ ਫਿਰ ਵਾਪਸ ਬੱਚੇ ਅੱਗੇ ਰਖ ਕੇ ਕਿਹਾ : 'ਬੇਟਾ ਤੂੰ ਖਾ। ਤੂੰ ਕੌਮ ਦੀ ਆਸ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੰਢਾ ਖਾ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ'। ਇਹ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਸੁਣ ਕੇ ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਤਾ ਭਰ ਵੀ ਸ਼ਰੀਕਾ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਿਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

9 ਜੂਨ 1716 ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 4 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਜਲੂਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਤਬ ਮੀਨਾਰ ਲਾਗੇ ਖਵਾਜਾ ਕੁਤਬਉੱਦੀਨ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

ਜਦ ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਸਾਹਮਣੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਮੌਤ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੇਹੀ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਲੋਚਦਾ ਹੈਂ, ਤੈਸੀ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਦੇ "ਜਿਮ ਤੈ ਮਰਨੋ, ਓਮ ਮੋਹ ਮਰਵਾਯੋ।" ਪੋਰਸ ਦੇ ਦਿਤੇ ਸਕੰਦਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸੁਰਮਤਾਈ ਵਾਲਾ ਬਚਨ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ। ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਰਵੇ ਕਿ ਜੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਇਤਨਾ ਗੁੱਸਾ ਖਾਧਾ ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਅੱਗ ਵਿਚ ਲਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਸੰਨ੍ਹੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਸ ਨੋਚਿਆ। ਫਿਰ ਬੇਟੇ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਿਲ ਕੱਢ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਨ ਆਹ ਸੀ ਤੇ ਨ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਵਾ। ਵਜ਼ੀਰ ਅਮੀਨ ਖਾਨ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਨੂਰ ਡਲਕਾਂ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਖਸ਼ ਹੋ। ਫਿਰ ਤਸੀਹੇ ਕਿਉਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਣ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ : 'ਸੁਣ ਖਾਨ !

ਕਿਸੀ ਕਾ ਕਿਆ ਮਕਦੂਰ ਥਾ ਜੋ ਮੁਝ ਕੋ ਮਾਰਤਾ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਜਦ ਪਾਪ ਹੱਦਾਂ ਟੱਪ ਜਾਏ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਬੰਦੇ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇ। ਅਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਹਾਂ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਕਿਧਰੇ ਵੱਧ ਵੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਬੰਦੇ ਭੇਜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਹਿਸਾਬ ਇਥੇ ਹੀ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਏ। ਅੱਗੇ ਲੇਖੇ ਨ ਹੋਣ। ਵਜ਼ੀਰ-ਏ-ਆਜ਼ਮ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਸਭ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿਆ। ਜਲਾਦ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਅੱਖ ਕੱਢੀ। ਫਿਰ ਬਾਜ਼ੂ ਕਟਿਆ, ਫਿਰ ਇਕ ਪੈਰ। ਫਿਰ ਦੂਸਰੀ ਅੱਖ, ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਬਾਂਹ ਤੇ ਲਤ ਕਟੀ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਉਤਾਰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਭ ਪਾਸੇ ਇਹ ਕਹਿਆ ਜਾਣ ਲਗ ਪਿਆ :

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਰਲਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੀਸ ਕਟਾਇਆ।

ਪਰ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦਾਗ ਜ਼ਰਾ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ।

ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਦ ਭਾਈ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤਾਂ ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਵਿਅੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ: 'ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਜੋਧਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕਿਥੇ ਹੈ।' ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ: ਉਹ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਮੈਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਮਾਣਾ ਸਿੱਖ ਹਾਂ। ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਕਿਹਾ : ਹੁਣ ਤੇਰੀ ਬਹਾਦਰੀ ਕਿਥੇ